

Višje sodišče v Ljubljani
Civilni oddelek

VSL Sodba II Cp 1926/2017
ECLI:SI:VSLJ:2018:II.CP.1926.2017

Evidenčna številka: VSL00009973
Datum odločbe: 21.03.2018
Senat, sodnik posameznik: Dušan Barič (preds.), Alenka Kobal Velkavrh (poroč.), Majda Irt
Področje: OBLIGACIJSKO PRAVO - POGODBENO PRAVO - PRAVO EVROPSKE UNIJE - VARSTVO POTROŠNIKOV
Institut: potrošniški kredit - potrošniška kreditna pogodba - kredit v CHF - varstvo potrošnika - tuja valuta - valutna klavzula - valutna klavzula v CHF - valutno tveganje - informacijska dolžnost banke - pojasnilna dolžnost - obseg pojasnilne dolžnosti - vsebina pojasnilne dolžnosti - kršitev pojasnilne dolžnosti - informirana privolitev - očitno nesorazmerje - oderuška pogodba - subjektivni in objektivni elementi oderuštva - ničnost kreditne pogodbe - neveljavnost pogodbe - načelo vestnosti in poštenja - pogodbeni pogoji - nepošteni pogodbeni pogoji

Jedro

Pogodbeni pogoji morajo biti napisani v jasnem in razumljivem jeziku, kar pomeni, da morajo pri kreditnih pogodbah finančne ustanove posojilojemalcem posredovati informacije, ki morajo zadostovati za sprejetje poučenih in preudarnih odločitev.

Tožnica je s sklenitvijo pogodbe prevzela obrestno in valutno tveganje, saj je bila višina anuitet odvisna od višine variabilne referenčne obrestne mere in gibanja tečaja švicarskega franka v razmerju do domače valute. Pritožnica pa zanemari, da je to tveganje vključevalo tako možnost, da se bosta tečajno razmerje in višina obrestne mere gibala v njeno škodo, kakor tudi možnost, da se bosta gibala v njeno korist.

Tožena stranka je s sklenitvijo pogodbe prevzela enako tveganje kot ga je prevzela tožnica, saj slednja ne trdi, da je tožena stranka že ob sklenitvi pogodbe vedela ali lahko predvidela bodoče gibanje tečaja in obrestne mere in tudi ne, da bi v okviru pogodbenih določb svoje tveganje omejila ali izključila. O očitnem nesorazmerju oziroma znatnem neravnotežju v pogodbenih pravicah in obveznostih strank, ki bi obstajalo že v času sklenitve kreditne pogodbe, zato ni mogoče govoriti.

Izrek

- I. Pritožba se zavrne in se potrdi sodba sodišča prve stopnje.
- II. Pravdni stranki krijeta svoje stroške pritožbenega postopka.

Obrazložitev

1. Z izpodbijano sodbo je sodišče prve stopnje zavrnilo tožbeni zahtevek za ugotovitev ničnosti Pogodbe o dolgoročnem tolarskem kreditu z valutno klavzulo št. 215254011 z dne 19. 7. 2005 in Sporazuma o zavarovanju denarne terjatve, oboje sklenjeno v obliki notarskega zapisa št. SV 1364/05 z dne 28. 7. 2005 pri notarju B. B., za pridobitev in zavarovanje tolarskega kredita v protivrednosti 61.885,00 CHF s hipoteko. Zavrnilo je tudi tožničin zahtevek, da ji je dolžna toženka izstaviti izbrisno pobotnico za izbris zastavne pravice, ki je bila na podlagi navedenih pogodb vpisana pri nepremičnini z identifikacijskim znakom 2636-3272-14. Tožnici je naložilo, da toženi stranki povrne pravdne stroške v znesku 2.878,79 EUR, v primeru zamude z zakonskimi zamudnimi obrestmi od poteka roka za prostovoljno izpolnitev dalje.

2. Zoper sodbo se iz vseh pritožbenih razlogov pritožuje tožnica in navaja, da ji je tožena stranka zamolčala tveganja, ki so povezana z najetjem dolgoročnega kredita v švicarskih frankih. Za razumevanje teh tveganj bi morala biti tožnica obveščena o dejavnikih, ki vplivajo na gibanje tečajev. Iz sklenjene kreditne pogodbe ne izhaja, da se tožnica zaveda in potrjuje, da izključno sama in v celoti prevzema tveganje, ki lahko nastopi zaradi nihanja tečaja in/ali referenčne obrestne mere. Tožena stranka bi morala pripraviti pisno opozorilo, s katerim bi kreditojemalce seznanila z valutnim tveganjem, še zlasti bi jih

morala poučiti o možnosti sklenitve zavarovanja tega tveganja. Izpolnjena sta tako objektivni kot tudi subjektivni element oderuštva. Tožena stranka je valutno tveganje v celoti prenesla na tožnico, saj je imela sama kredite, ki so bili vezani na švicarski frank, izravnane z viri financiranja. Neobrazložena in brez možnosti zavarovanja dogovorjena valutna klavzula predstavlja kršitev načel enake vrednosti dajatev in monetarnega nominalizma. Tožena stranka je izkoristila stisko, težko premoženjsko stanje, nezadostno izkušnost in lahkomišelnost tožnice ter psihofizično stanje A. A. in ju zavedla v sklenitev kreditne pogodbe v švicarskih frankih. Tožnica je predlagala svoje zaslišanje in postavitev izvedenca finančne stroke, ki bi lahko odgovoril na vprašanje, ali je imela tožena stranka vire financiranja zagotovljene že pred sklenitvijo kreditne pogodbe ter se opredelil do tožnične kreditne sposobnosti in nesorazmerja dajatev pogodbenih strank. Sodišče prve stopnje ni ugodilo nobenemu od teh dokazov, zato je dejansko stanje nepopolno in zmotno ugotovljeno. Res je, da je tožena stranka znesek 38.960,00 EUR nakazala za poplačilo kredita, ki ga je tožnica najela pri C. C. Vse, kar je zahtevala več, pa izpolnjuje elemente oderuške kreditne pogodbe.

3. Pritožba je bila vročena v odgovor toženi stranki, ki je predlagala njeno zavrnitev.

4. Pritožba ni utemeljena.

5. Tožnica s tožbenim zahtevkom zahteva ugotovitev ničnosti: 1) pogodbe o dolgoročnem tolarskem kreditu z valutno klavzulo št. 215254011, ki jo je dne 19. 7. 2005 kot kreditodajalka sklenila s toženo stranko kot kreditodajalko, in pri kateri je kot solidarna porokinja nastopala A. A. ter 2) Sporazuma o zavarovanju denarne terjatve, s katerim je bila v zavarovanje njene obveznosti dogovorjena in ustanovljena hipoteka na nepremičnini porokinje in zastaviteljice A. A. Zahteva tudi, da ji tožena stranka izstavi izbrisno pobotnico, s katero bo dovolila izbris navedene hipoteke.

6. Ugotovitev sodišča prve stopnje o zgrešeni legitimaciji, ker v pravdi ne sodeluje porokinja in zastaviteljica A. A., je pravilna glede zahtevkov za ugotovitev ničnosti Sporazuma o zavarovanju denarne terjatve¹ in izstavitve izbrisne pobotnice², ne pa tudi glede zahtevka za ugotovitev ničnosti kreditne pogodbe. Dejstvo, da je poroštvena pogodba med A. A. in toženo stranko vključena v kreditno pogodbo, ne pomeni, da je A. A. stranka kreditne pogodbe. Gre za ločena pravna posla, pri čemer poroštvena pogodba v zvezi z nastankom in obstojem deli usodo kreditne pogodbe (t.i. akcesornost poroštva). Stališče, da bi morala tožnica zahtevke za ugotovitev ničnosti kreditne pogodbe uperiti tudi zoper A. A., je zato napačno. Ker pa je sodišče prve stopnje ta zahtevek obravnavalo tudi vsebinsko, se navedena napaka ni odrazila v nepopolnosti in nepravilnosti sodbe.

7. Tožnica zatrjuje več razlogov za ničnost kreditne pogodbe: nasprotovanje pogodbe ustavi, prisilnim predpisom in morali (86. člen Obligacijskega zakonika - OZ), obstoj elementov oderuške pogodbe (119. člen OZ) in kršitev pojasnilne dolžnosti.

8. Izpodbijana pogodba je potrošniška kreditna pogodba. Materialnopravno podlago spora tako poleg določb OZ predstavljajo specialne določbe Zakona o potrošniških kreditih (ZPotK) in Zakona o varstvu potrošnikov (ZVPot) v zvezi z Direktivo Sveta 93/13/EGS z dne 5. 4. 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (Direktiva).

9. Kreditne pogodbe, pri katerih je vrednost izpolnitve vezana na tujo valuto in spremenljivo obrestno mero, kakršna je sporna pogodba, vsebujejo element tveganja, saj znesek vračila ni vnaprej določen, temveč je odvisen od gibanja obrestne mere in tečaja valute, na katero je izpolnitev vezana.

10. Sklepanje potrošniških kreditnih pogodb s spremenljivo obrestno mero in valutno klavzulo v času sklenitve izpodbijane pogodbe ni bilo prepovedano. V skladu s 372. členom OZ je dogovor o valutni klavzuli dopusten, če ni v nasprotju z zakonom, ZPotK kot specialen zakon pa je v 9. točki prvega odstavka 7. člena sklenitev tovrstnih pogodb izrecno predvideval.

11. Pojasnilna dolžnost banke v razmerju do stranke izhaja že iz splošne informacijske obveznosti, ki v predpogodbeni fazi zavezuje vse poslovne subjekte ter izvira iz načela vestnosti in poštenja. To načelo od banke, ki na trgu profesionalno opravlja storitve na finančnem področju, zahteva, da z nasprotno stranko deli informacije, ki so pomembne za sklenitev posla, vključno s tveganji, ki jih prinaša.³ Pojasnilno dolžnost banke pri sklepanju kreditnih pogodb z valutno klavzulo podrobneje urejajo pravila o potrošniških kreditih. V času sklenitve sporne pogodbe veljavni ZPotK je tako določal, da mora pri kreditnih pogodbah, kjer je obračun vezan na uporabo tuje valute, pisna pogodba v enostavnem in razumljivem besedilu določati navedbo tuje valute in vrsto tečaja, po katerem se izračunava vrednost v domači valuti (9. točka prvega odstavka 7. člena). S spremembami zakona v letu 2007 je bilo zahtevano pojasnilo razširjeno in je moralo vključevati opozorilo, da se ob spremembi tečaja lahko spremenijo tudi predvideni zneski posameznih plačil. Še določnejša merila so se izoblikovala v zvezi s presojo poštenosti pogodbenih pogojev. Slednji morajo biti napisani v jasnem in razumljivem jeziku (četrti odstavek 22. člena ZVPot), kar pomeni, da morajo pri kreditnih pogodbah finančne ustanove posojilojemalcem posredovati informacije, ki morajo zadostovati za sprejetje poučenih in preudarnih odločitev. Ta zahteva pomeni, da potrošnik pogoj o vezanosti vrednosti izpolnitve na tujo valuto razume tako formalno in slovnično, kot tudi glede njegovega dejanskega obsega, tako da je povprečni potrošnik, ki je normalno obveščen, razumno pozoren in preudaren, lahko ne le seznanjen z možnostjo zvišanja in znižanja vrednosti tuje valute, temveč je tudi sposoben oceniti potencialno znatne ekonomske posledice takega pogoja za njegove finančne obveznosti.⁴

12. Neutemeljene so pritožbene navedbe, da tožena stranka tožnici ni opozorila na valutno in obrestno tveganje. Iz 20. člena kreditne pogodbe izhaja, da tožnica kot kreditojemalka s podpisom pogodbe potrjuje, da jo je banka predhodno v celoti seznanila z rizikom eventualnega zvišanja obveznosti odplačila kredita v tolarjih, ki bi nastal kot posledica morebitnega zvišanja oziroma znižanja 12 (dvanajst) mesečnega LIBOR-ja in gibanja tečaja valute, ki je osnova za preračun kredita (CHF), v času trajanja te pogodbe in izjavlja, da ta riziko izrecno prevzema. Res je, da iz tega besedila ni razvidno, kaj natančno je tožena stranka v zvezi s prevzetim tveganjem tožnici pojasnila, vendar slednja ni prerekala navedb, da so ji bili pred sklenitvijo izpodbijane pogodbe enakovredno predstavljeni vsi krediti skupaj z njihovimi prednostmi in slabostmi ter da ji je bilo besedilo pogodbe prebrano in razloženo, zlasti v smislu tveganj ter možnosti spremembe višine mesečne anuitete zaradi spremembe tečaja. Tožnica tudi ne izpodbija ugotovitev sodišča prve stopnje, da je pet mesecev pred sklenitvijo predmetne kreditne pogodbe že sklenila posojilno pogodbo z valutno klavzulo in bila s strani notarja poučena o vsebini, pravnih posledicah ter znanih in običajnih tveganjih pri sklenitvi takšne pogodbe. Ob odsotnosti konkretnjših pojasnil tožnice, katere relevantne okoliščine (poleg možnosti sklenitve zavarovanja, ki bo obravnavana v nadaljevanju) so ji bile zamolčane ter kako se je realiziralo tveganje, na katerega naj ne bi bila opozorjena, vsa navedena dejstva dajejo zadostno podlago za zaključek, da je bila tožnica ustrezno in zadostno poučena o tveganjih, ki jih prinaša sklenitev pogodbe z valutno klavzulo in spremenljivo obrestno mero, ter seznanjena z ekonomskimi posledicami, ki jih lahko ima sklenitev takšne pogodbe, vključno z možnostjo znatnega zvišanja vrednosti njene pogodbene obveznosti v domači valuti.

13. Prepozne in neutemeljene so pritožbene navedbe, da bi tožena stranka pojasnilno dolžnost izpolnila le, če bi tožnici predočila, kateri dejavniki vplivajo na gibanje tečaja in referenčne obrestne mere. Dejstvo, da je to gibanje odvisno od različnih, med sabo prepletenih in za posamezni subjekt neobvladljivih ekonomskih, poslovnih in političnih dejavnikov, je normalno obveščnemu, razumno pozornemu in preudarnemu potrošniku znano. Banka je zato tovrstna pojasnila dolžna dati le, če jih potrošnik zahteva, ali če lahko zazna, da posameznemu potrošniku to dejstvo ni in ne more biti znano.

14. Tožnica toženi stranki tudi neutemeljeno očita, da je ni seznanila z možnostjo zavarovanja valutnega tveganja. Takšno opozorilo ne sodi niti v spontano niti v predpisano informacijsko dolžnost banke, temveč se obveznost tovrstnega pojasnila vzpostavi šele na zahtevo potrošnika. To velja toliko bolj, ker po nepretrkanih navedbah tožene stranke instrumenti zavarovanja pred valutnim tveganjem zaradi njihovih nesorazmernih stroškov in kompleksnosti za potrošnike niso primerni. Tožnica v pritožbi ponavlja, da so banke potrošnike odvrčale od sklenitve zavarovanja, vendar, enako kot v postopku pred sodiščem prve stopnje, ne trdi, da bi se za možnost zavarovanja zanimala tudi sama.

15. Pritožbeno sodišče pritruje materialnopravni presoji sodišča prve stopnje, da sklenjena pogodba ni oderuška.

16. Nobenega dvoma ni, da je tožnica s sklenitvijo pogodbe prevzela obrestno in valutno tveganje, saj je bila višina anuitet odvisna od višine variabilne referenčne obrestne mere in gibanja tečaja švicarskega franka v razmerju do domače valute. Pritožnica pa zanemari, da je to tveganje vključevalo tako možnost, da se bosta tečajno razmerje in višina obrestne mere gibala v njeno škodo, kakor tudi možnost, da se bosta gibala v njeno korist.⁵ Neutemeljene so tožnične navedbe, da je tožena stranka breme tveganja v celoti prenesla nanjo. Tožena stranka je s sklenitvijo pogodbe prevzela enako tveganje kot ga je prevzela tožnica. Slednja namreč ne trdi, da je tožena stranka že ob sklenitvi pogodbe lahko predvidela, kako se bosta gibala tečajno razmerje med švicarskim frankom in domačo valuto ter obrestna mera, in tudi ne, da bi v okviru pogodbenih določb svoje tveganje omejila ali izključila. O očitnem nesorazmerju oziroma znatnem neravnotežju v pogodbenih pravicah in obveznostih strank, ki bi obstajalo že v času sklenitve kreditne pogodbe, zato ni mogoče govoriti.

17. Tega ne spremeni dejstvo, da je bila tožena stranka kot banka dolžna prevzeta tveganja obvladovati ter za odobrene kredite, vezane na tujo valuto in spremenljivo obrestno mero, zagotoviti vire financiranja, katerih višina je odvisna od enakih sprememb (85. člen Zakona o bančništvu - ZBan). S tem se je tožena stranka sicer zaščitila pred posledicami negativnega gibanja tečajnega razmerja in obrestne mere, vendar hkrati za razliko od tožnice tudi v primeru zanjo ugodnega gibanja na račun tečajnih in obrestnih razlik ni imela koristi. Pri tem ni pomembno, kdaj si je zagotovila vire financiranja, temveč je ključno, da jih je dolžna zagotavljati celotno obdobje vračanja kredita ter da so obveznosti do teh virov nevtralizirale morebitni zaslužek, ki ga je zaradi gibanja tečaja in obrestne mere ustvarila na podlagi sklenjene kreditne pogodbe. Tožena stranka bi na račun tečajnih in obrestnih razlik v tožnično škodo ustvarila dobiček le, če bi lahko predvidela, kako se bosta gibali vrednosti tečaja in referenčne obrestne mere, hkrati pa bi zanemarila svoje obveznosti po ZBan in s tem ogrozila lastno stabilnost. Navedb, ki bi omogočale sklepanje, da so ti pogoji v konkretnem primeru izpolnjeni, tožnica ni podala.

18. Pravilna je tudi ugotovitev sodišča prve stopnje, da tožnica ni izkazala subjektivnega elementa oderuštv. Tožnica tako kot v postopku pred sodiščem prve stopnje tudi v pritožbi zgolj ponavlja očitke, da jo je tožena stranka zavedla k sklenitvi pogodbe z valutno klavzulo ter povzema določbo 119. člena OZ. Pri tem ne navede dejstev, ki bi omogočala sklep, da je tožena stranka zavestno in hoteno izkoristila njene osebne okoliščine z namenom, da si zagotovi nesorazmerno korist.

19. Pritožnica nazadnje neutemeljeno graja zavrnitev predlaganih dokazov. Tožnica je v postopku pred sodiščem prve stopnje podala splošen predlog za svoje zaslišanje, ne da bi opredelila, katero zatrjevano in pravno pomembno dejstvo z njim dokazuje. Tudi v pritožbi ne opredeli, katero dejstvo je zaradi opustitve njenega zaslišanja ostalo nedokazano. Izvedenca je tožnica predlagala, da bi dokazala nesorazmerje dajatev pravnih strank, do katerega je prišlo, ker ni imela možnosti zavarovanja valutnega tveganja. Sodišče prve stopnje je ta dokaz utemeljeno zavrnilo, saj tožnica glede nesorazmerja dajatev ni ponudila zadostne trditvene podlage⁶, hkrati pa je z navedbami o opustitvi ponudbe zavarovanja

utemeljevala odškodninsko odgovornost tožene stranke in ne zahtevka za ugotovitev ničnosti kreditne pogodbe. S pritožbenimi navedbami, da bi moral biti dokaz z izvedencem izveden tudi v zvezi z njeno kreditno sposobnostjo in časom pridobitve virov financiranja s strani tožene stranke, tožnica prepozno in s tem nedopustno širi dokazno temo. Kljub temu pritožbeno sodišče ugotavlja, da so bile navedbe o kreditni nesposobnosti zgolj navržene, medtem ko je dejstvo, ali je imela tožena stranka vire financiranja zagotovljene že pred sklenitvijo kreditne pogodbe, pravno nepomembno.

20. Ker pritožbene navedbe niso utemeljene, sodišče prve stopnje pa tudi ni zagrešilo po uradni dolžnosti upoštevni kršitev, je višje sodišče pritožbo kot neutemeljeno zavrnilo in izpodbijano sodbo potrdilo (353. člen ZPP).

21. Po prvem odstavku 165. člena ZPP v primerih, ko sodišče zavrne pravno sredstvo, odloči o stroških, ki so nastali med postopkom v zvezi z njim. Pritožbeno sodišče je odločilo, da vsaka stranka nosi svoje stroške pritožbenega postopka. Tožnica namreč s pritožbo ni uspela, medtem ko navedbe v odgovoru na pritožbo niso bile takšne, da bi lahko prispevale k lažji ali hitrejši odločitvi o pritožbi, zaradi česar teh stroškov ni mogoče upoštevati kot potrebnih stroškov pritožbenega postopka (prvi odstavek 155. člena ZPP).

¹ Tega sta sklenili A. A. in tožena stranka.

² Tožnica ni aktivno legitimirana zahtevati izbris hipoteke, temveč je to lastnica nepremičnine in zastaviteljica A. A.

³ Primerjaj R. Rozman, Odškodninska odgovornost banke za kršitev pojasnilne dolžnosti, Podjetje in delo, 2016, št. 3-4, str. 454.

⁴ Primerjaj sodbo sodišča EU C-186/16 z dne 20. 9. 2017 (Andriuc in drugi proti Banca Românească SA).

⁵ Od sklenitve kreditne pogodbe v letu 2005 in vsaj do jeseni 2008 se je to tudi zgodilo, pri čemer je tožnica pogodbene obveznosti prenehala izpolnjevati že pred tem.

⁶ Tako sploh ni opredelila premoženjskega prikrajšanja, ki bi ga naj utrpela zaradi obrestnega in valutnega tveganja.

Zveza:

RS - Ustava, Zakoni, Sporazumi, Pogodbe

Obligacijski zakonik (2001) - OZ - člen 86, 119, 372

Zakon o potrošniških kreditih (2000) - ZPotK - člen 7, 7/1, 7/1-9

Zakon o varstvu potrošnikov (1998) - ZVPot - člen 22, 22/4

Zakon o bančništvu (1999) - ZBan - člen 85

Datum zadnje spremembe:28.05.2018